

Mercier, Pascal – Het gewicht van de woorden

Wereldbibliotheek, 447 pagina's

Pascal Mercier is het pseudoniem van de Zwitserse schrijver en filosoof Peter Bieri (1944). We kennen de schrijver van *Nachttrein naar Lissabon*, *De Pianostemmer*, *Lea* en *Perlmann's zwijgen*. Nu, tien jaar na zijn laatste roman verscheen dit *Het gewicht van de woorden*.

Wij gebruiken taal als vanzelfsprekend en zijn ons er veel te weinig van bewust dat we in elke zin die we uitspreken keuzes kunnen maken. Hoeveel misverstanden ontstonden niet door verkeerde woordkeuze? Dat is ook meteen het grote belang van schrijvers, en zeker van een schrijver als Pascal Mercier: zij kiezen bewust hun woorden.

In een van zijn brieven aan zijn overleden echtgenote schrijft de hoofdpersoon van deze roman, de vertaler Simon Leyland: "Maar soms heb ik het gevoel dat het vormen van gedachten niet meer is dan het ontwikkelen van de bereidheid om iets te zeggen, zonder dat dit kan worden vergeleken met het vormen van woorden". Als hij op zeker moment uitvalverschijnselen krijgt – de centrale gebeurtenis uit deze geschiedenis – stelt hij vast dat hij weliswaar woorden niet meer kan vinden maar dat zijn denken intact is gebleven. Kan de taal van de geest normaal blijven functioneren als je de spreektaal bent kwijtgeraakt? Ik heb geen idee maar het moet een beklemmende ervaring zijn wel te kunnen denken maar de weg naar buiten niet meer te kunnen vinden. En in wat voor duister kom je terecht als ook het denken niet meer coherent verloopt?

Leyland is als vertaler heel precies in zijn woordkeuze, wat betekenen de woorden, welke betekenislagen hebben ze werkelijk

en wat geven de verschillende nuances eigenlijk weer? Voor veel mensen zal het weinig uitmaken wat nou precies het verschil is tussen de verschillende synoniemen voor een woord. Maar voor een taalliefhebber, voor iemand die zich bewust is van het gewicht van woorden maakt het wel degelijk uit op welk woord de schrijver zijn keuze laat vallen, ook al is hij zich op het moment van lezen niet of nauwelijks bewust van al die andere mogelijkheden die de schrijver ter beschikking stonden. Het juiste woord op de juiste plaats zal bij de lezer de beoogde associatie teweegbrengen, zo lijkt de vertaler Leyland te suggereren.

Dit is een prachtige roman over taal en betekenis, over hoe belangrijk het is het juiste woord bij iedere situatie, bij ieder gevoel te zoeken, niets is zo gemakkelijk misverstaan als een woord, maar vooral ook een roman over vriendschap en liefde en daarnaast – zeker ook – een roman over tijd en herinneren. En dat leidt tot fraaie overpeinzingen van tijd, hoe wij daar mee omgaan, hoe je tijd kunt verspillen, wensen dat ze sneller gaat, tijd die ons nog rest of tijd die ongemerkt voorbij glijdt.

En tijd kan ook te maken hebben met een behoefte aan stilte. Leyland daarover: “In de stilte hoor je de verwachtingen van anderen niet. Geluiden uit de natuur, ook die van dieren, hinderen niet, ze doen nergens afbreuk aan; wat wezenlijk is aan stilte: dat er geen verwachtingen van andere mensen te horen zijn die mij lastig vallen en mij van mezelf zouden kunnen afbrengen”. En verderop schrijft hij: “Tijd is iets totaal denkbeeldigs, iets wat ons gevangenhoudt en vervreemdt van onszelf. Onze dwangmatige blik op deze schijnbare werkelijkheid, deze werkelijkheidsschijn, is de grote barrière die ons de weg naar onszelf verspert en die ons opgesloten houdt in de gevangenis van de uiterlijkheid van de tijd. We jagen ons hele leven lang deze schijn, deze fata morgana na, angstig en zwetend kijkend naar de klok”.

Poëzie, overpeinst Leyland, is het enige wat een antwoord kan

bieden... En poëzie is dan zoveel meer dan alleen maar 'een gedicht'. Tekens van de taal zijn het mysterie van de geest. Klanken en letters die woorden vormen en betekenis hebben en betekenis krijgen in hun samenhang. Maar uiteindelijk is vooral de verbeelding de eigenlijke plek van vrijheid. Deze roman staat vol met gedachten die tot nadenken stemmen. En dat begint al met de titel (De oorspronkelijke titel luidt *Das Gewicht der Worte*): waarom luidt die *Het gewicht van de woorden* en niet *Het gewicht van woorden*? Ik houd van zulke romans, zeker wanneer ze ook nog eens voortreffelijk geschreven zijn. En goed vertaald.

Het spreekt voor zich dat juist dit in het Duits geschreven boek extra eisen stelt aan de vertaler, in dit geval Els Snick. Ik ken haar vooral van vertalingen van het werk van Joseph Roth. Een enkele keer gebruikt ze een uitdrukking die ik niet zou hebben verwacht in dit boek zoals "een poepje laten ruiken" en wanneer ze op pagina 348 schrijft: "Het is later mijn vrouw geworden", is dat natuurlijk ronduit fout en lelijk maar voor het overige lijkt deze roman mij zeer accuraat vertaald. Waarom de uitgever niet gekozen heeft voor een vaste vertaler – Op *Lea* na werden alle romans van Pascal Mercier tot nog toe uitstekend vertaald door Gerda Meijerink – is niet duidelijk.

Wat opviel: Mercier laat zijn personages gewoon roken. En hij duidt zijn hoofdpersoon vrijwel uitsluitend met diens achternaam aan. De dochter kookt. En als ik iets van lichte kritiek zou moeten formuleren: Mercier beschrijft hier een wel heel erg harmonisch gezin dat in comfortabele weelde kan leven, de zoon en dochter hebben zich het gedachtegoed van hun vader wel heel erg eigen gemaakt en als de dochter spreekt, zouden haar woorden die van haar vader geweest kunnen zijn. Het is bepaald geen doorsnee milieu dat Mercier hier beschrijft maar laten we wel zijn: dat is ook geen eis die je aan een roman zou kunnen stellen. En jaloersmakend is het relatieve gemak waarmee de hoofdpersoon, ook op latere

leeftijd, vriendschappen sluit. Taal en het filosoferen over taal, dat lijkt wel het centrale thema van de schrijver Pascal Mercier te zijn. Met dit *Het gewicht van de woorden* heeft hij wederom een prachtige en boeiende roman geschreven.

Enno Nuy

December 2019